

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 3, Kasım/November 2025]

Zübeyde ŞENDERİN

<https://orcid.org/0000-0001-8264-1976>

Doç. Dr.

zubeydesen@kku.edu.tr

Kırıkkale Üniversitesi

<https://ror.org/01zhwwf82>

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Musavver Meşher Mecmuası Üzerine

Bir İnceleme

A Review on The Musavver Meşher Magazine

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 29.05.2025

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 02.11.2025

Yayın Tarihi | *Date Published*: 23.11.2025

Atıf | *Citation*

Şenderin, Z. (2025). Musavver Meşher Mecmuası Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(3), 1641-1666. <https://doi.org/10.34083/akaded.1708938>

Şenderin, Z. (2025). *A Review on The Musavver Meşher Magazine*. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(3), 1641-1666. <https://doi.org/10.34083/akaded.1708938>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adedmecnua@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı Yes – iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright+License</i>	Yazarlar, mecmuade yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Zübeyde ŞENDERİN | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)

Öz

Musavver Meşher, İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra yayımlanmış kısa süreli bir mecmuadır ve Rumi 24 Eylül 1324 - 6 Teşrinievvel 1324 [Miladi 7-19 Ekim 1908] tarihleri arasında yayımlanmıştır. Millî Kütüphane'de üç sayısı bulunan *Musavver Meşher*'in 6 Teşrinievvel 1324 tarihli son sayısında, bir sonraki sayıda yayımlanacak yazıların ilan edildiği görölse de başka bir sayıya rastlanamamıştır. Mecmuada yayımlanan farklı türlerdeki pek çok metinde Sultan İkinci Abdülhamid dönemi eleştirilmekte ve Meşrutî yönetimden duyulan ümit dile getirilmektedir.

Mecmuada yayımlanan metinler arasında şiirin baskın olduğu göze çarpmakta; şiir dışında roman, hikâye, makale, mensure, tiyatro gibi farklı türlerde yazıların yer aldığı görülmektedir.

Mecmuanın üç sayısında da imtiyaz sahibi ve müdür olarak Ahmet Suphi, başmuharrir ünvanıyla da İbnüllâmi Mahmut Ekrem adıyla karşılaşmaktadır. Mecmuanın yazar ve şair kadrosu içinde İbnüllâmi Mahmut Ekrem imzası dışında Tahsin Nahit, Celâl Sahir [Erozan], Tevfik Nevzat gibi nispeten tanınan isimler dışında Mustafa Kemal, İsak Ferera, Avram Naum, Tırnovalı Osman Nuri, Vassaf Kadri, Ahmet Settara gibi isimler de bulunmaktadır.

Makalede *Musavver Meşher* mecmuası şekil ve muhteva bakımından incelenmiş, ayrıca yayımlanan yazı ve şiirlerin dökümü verilmiştir. Bu çalışma ile süreli yayınlar üzerine yapılan bütün çalışmalar gibi hem devrin siyasi, toplumsal ve edebî atmosferi hakkında bir izlenim edinilmesi hem de edebî sahada adı bilinen ya da bilinmeyen sanatçıların külliyyatına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İkinci Meşruyet dönemi, *Musavver Meşher*, mecmua, muhteva, edebî tür, inceleme

Abstract

Musavver Meşher was a short-lived magazine published after the declaration of the Second Constitutional Monarchy. This magazine was published between September 24, 1324, and October 6, 1324, in the Rumi calendar [October 7-19, 1908]. Although the last issue of *Musavver Meşher*, dated October 6, 1324, which has three issues in the National Library, announced the articles to be published in the next issue, no other issue has been found. Many of the various texts published in the magazine criticize the reign of Sultan Abdulhamid II and express hope for a constitutional government.

Among the texts published in the journal, it is noticeable that poetry predominates; in addition to poetry, there are writings in different genres such as novel, story, articles, prose poetry and theater.

In all three issues of the journal, the name Ahmet Suphi is encountered as the publisher and director and the name İbnüllâmi Mahmut Ekrem as the chief editor. In addition to relatively well-known names such as Tahsin Nahit, Celâl Sahir; Tevfik Nevzat, Mustafa Kemal, İsak Ferera, Avram Naum, Tırnovalı Osman Nuri, Vassaf Kadri are encountered among the writers and poets of the journal.

In this article, *Musavver Meşher* is analyzed in terms of form and content, and a list of the articles and poems published is given. This study, like all studies on periodicals, aims to provide an impression of the political, social and literary atmosphere of the period and to contribute to the corpus of many artists whose names are known or unknown in the literary field.

Key Words: Second Constitutional Monarchy period, *Musavver Meşher*, magazine, content, literary genre, review

Giriş

Musavver Meşher, Millî Kütüphane’de 1956 SB 434 raf numarasıyla kayıtlı üç sayısı bulunan bir mecmuadır. Mecmua, Hakkı Tarık Us koleksiyonunda HTU no: 1007 raf numarasıyla kayıtlıdır ve yine üç sayı bulunmaktadır. Mecmuanın Hakkı Tarık Us koleksiyonunda mevcut üç sayısı da 24 Eylül 1324 ve 6 Teşrinievvel 1324 tarihleri arasında yayımlanmış görünmektedir (URL-2, Erişim Tarihi: 15.04.2025). Bu tarihler Millî Kütüphane’de bulunan sayıların yayın tarihleri ile de örtüşmektedir. Mecmuanın üçüncü ve son sayısında, sonraki sayıda yayımlanacak yazıların ilanı bulunmaktadır. Buna göre derginin sonraki sayıları yayımlanmış olsa da bulunmadığı veya yayın süreci ile ilgili yaşanmış olabilecek sıkıntılardan dolayı sadece üç sayı çıktığı düşünülebilir.

Mecmua, Rumi takvime göre tarihlendirilmiş ve 24 Eylül 1324 - 6 Teşrinievvel 1324 tarihleri [Miladi 7 Ekim 1908 ve 19 Ekim 1908] arasında yayımlanmıştır. Dolayısıyla Rumi 10 Temmuz 1324 [Miladi 23 Temmuz 1908]’de ilan edilen İkinci Meşrutiyet’in henüz iki ay kadar sonrasında yayımlanmaya başlamıştır. Nitekim mecmuanın içeriğinde yer alan pek çok yazı ve şiirde İkinci Meşrutiyet’in ilanından duyulan sevinç dile getirilmektedir. Meşrutiyet taraftarlarınca hürriyetin ilanı olarak tanımlanan bu tarihî olay, “Osmanlı Devleti’nin ilk resmi millî bayramı olarak 1909 yılından itibaren” kutlanmaya başlamıştır (Yamak, 2008: s. 328). Meşrutiyet’in ilanı, yayın dünyasını da oldukça hareketlendirmiştir. Ahmet Ali Gazel ve Şaban Ortak’ın tespitine göre “Meşrutiyet’in ilanından Ağustos 1325 tarihine kadar, yani yaklaşık bir senelik süre içerisinde 310 adet yayın imtiyazı” alınmıştır (2006: s. 226). İmtiyazı alınan dergiler ya kısa süreli yayımlanmış ya da hiç yayımlanmamışlardır (2006: s. 223). Bu dönemde ortaya çıkan bu yayın organları kısa süreli olsalar da, renkli ve çok çeşitli içeriğe sahip oldukları bilinmektedir (Çetin, 2007: s. 59). Dolayısıyla *Musavver Meşher*’in İkinci Meşrutiyet’in ilanının ardından yaşanan yayın furiasının coşkusuyla yayımlanmış mecmualardan biri olduğu söylenebilir.

Mecmuanın ilk sayısının birinci sayfasında, muhtemelen başmuharrir tarafından kaleme alınan ve imzasız olarak yayımlanan “Bir İfade-Kârîin-i Muhteremeye” başlıklı ön söz mahiyetindeki yazıda, mevcut ortamda kendini ifade etme fırsatı arayan gençler için bir mecmua çıkarmayı hedefledikleri şöyle anlatılmaktadır:

“Âlem-i matbûatın epey zamandır uğradığı tazyîk ve istibdâdın taht-ı te’sîrinde sâkit ve ebkem kalmış olan münevver fikirli genç erbâb-ı kalemin vâsıta-i neşriyyâtı olmak üzere haftalık bir meşher-i edebî küşâd ediyoruz. Mesleğimiz metîn ve ciddi olup burada tafsîl ve izâhattan ziyade bu ve diğer intişâr edecek nüshalarımızda bilfiil isbâtı daha münâsip görürüz. Yalnız mecmûamızın hakikî bir meşher-i nefâis olmasına tekmiîl vüs’imizle itinâ edeceğimizi ve yegâne fikir ve emelimiz -akdemce esâret-i tahrîrin bi’n-nisbe hafif sûrette cereyân eylediği zamanlarda neşrine nezâret ettiğimiz “*Mecmûa-i Edebiyye*” risâlesinde olduğu gibi- vatan ve milletin ümîd-i hâl ü âtîsini teşkil eden şübbân-ı muktedirimizi her sûretle teşvîk ve terğîb ile terbiye-i fikriyye ve tekemmül-i edebîyyelerine hizmet eylemekten ibaret bulunduğunu arz eyleriz. Mülk ü milletin mebd-i saadet-i âtîsi olan 11 Temmuz târih-i mübeccelinden itibâren büyük bir cûş u hurûş-ı tabîî ile takdîs ve ta’zîz edilen hürriyet-i kalemiyyeden hüsn-i istifâde ile kâriini muhteremenin teveccühünü kazanabilirsek sa’y ve gayret ve sebât ve ciddiyetimiz tezâüf eder.

Her hâlde Hüdâ’dan muvaffakiyet temennîsiyle vazîfemize ibtidâr eyleriz.” (1324: S.1, s.1)

Bu satırlarda mecmuayı yayımlayan isimler, temel amaçlarının gençlere bir ifade aracı sunmak, onları fikren terbiye etmek ve edebî anlayışlarını mükemmelleştirmek olduğunu söylemektedirler. Yazının sonunda “Mülk ve milletin mebd-i saadet-i âtiyyesi olan 11 Temmuz târih-i mübecceli” ifadesiyle övdükleri İkinci Meşrutîyet’le gelen yeni düzene tarafgir olduklarını açıkça beyan etmişlerdir. Böylece ön söz niteliğindeki bu yazı ile mecmuanın yayın amacı, içeriği ve politik duruşu okur önünde netleştirilmiş ve açıkça ortaya konulmuştur.

1. Mecmuanın şekil özellikleri (Mizanpajı)

Mecmuanın birinci sayısı 1-8, ikinci sayısı 13-24 sayfa numaralarından oluşurken üçüncü sayının düzensiz numaralandırıldığı ama daha hacimli olduğu görülmektedir. Üçüncü sayı, 25. sayfadan 36. sayfaya kadar sıralı numaralandırılmış ise de son dört sayfa 9-12 olarak numaralandırılmıştır. Dolayısıyla sayfa numaraları ilk iki sayıda düzenli, üçüncü sayıda ise düzensiz bir şekilde verilmektedir. Buna göre sayfa sayısında da düzensizlik mevcuttur; ilk sayı 8, ikinci sayı 12, üçüncü sayı 16 sayfadan teşekkül etmiştir. Mecmuanın ilk sayfalarında sayfa numarası yazılmamıştır, fakat numaralandırmanın ilk sayfadan başladığı hemen arka sayfaya bakıldığında anlaşılmaktadır.

Musavver Meşher mecmuasının standart bir kapak sayfası bulunmamaktadır. İlk sayıda, herhangi bir resim, çizim veya dönem mecmualarının büyük bir kısmında bulunan “Mündericât” başlıklı, yayımlanan yazıların bildirildiği ayrı bir kapak sayfası yer almamıştır. Birinci sayı, birinci sayfadan başlamaktadır ve sayfa, yatay bir çizgiyle ikiye ayrılmıştır. Çizginin üstünde, manşette, mecmuanın adı bulunmaktadır. “*Meşher*” kelimesi, tam ortada ta’lîk stilde yazılmıştır. “*Musavver*” kelimesi ise aynı stilde çok daha küçük puntuyla “*Meşher*” kelimesinin üzerine istif edilmiştir. Mecmuanın adı; iç sayfalarda ve duyuru, ön söz gibi bahsi geçen kısımlarda daima “*Meşher*” olarak

anılmaktadır. Mecmua adı kütüphane kataloglarında da *Musavver Meşher* olarak kayıtlıdır. Mecmua adının altında “Edebî, ilmî, siyâsi mecmûadır. Terakkiyât-ı vataniyyeye ve genç erbâb-ı kalemin tenvîr-i efkârına hizmet eyler” ifadeleriyle hem içerik hem de temel hedefleri okura duyurulmaktadır. Bu kısmın altında “Haftada bir defa pazartesi günleri neşrolunur.” ifadesiyle sürelî yayının periyodunun haftalık olduğu bildirilmektedir. Manşetin sağ tarafında “Sâhib-i imtiyâz ve müdürî: Ahmet Suphi, İdâreye müteallik mevâd için sâhib-i imtiyâz ve müdür nâmına mürâcaat edilir” denmektedir. Bu bildirim altında ise “Der-saadet ve taşra için seneliği yarım, altı aylığı bir çâr-yek lira-yı Osmânîdir. Nüshası bir kuruştur.” ifadeleriyle abonelik bedeli ve her sayının ücreti bildirilmektedir. Manşetin sol tarafında ise “Ser-muharriri: İbnüllâmi: Mahmut Ekrem. Umûr-ı tahrîriyye için ser-muharrir mürâcaat olunmalıdır” denilerek, mecmuanın başyazarının adı ve bunun altında da mecmuanın resmi adresi verilmektedir: “İdârehânesi: Bâb-ı Âlî Caddesinde Hilâl Matbaası’nda dâire-i mahsûsadır”. Mecmua adının bulunduğu çizginin sağ üstünde “numro” ile yayımlanan sayı, sol tarafta ise Rumi olarak yayın tarihi yazılmıştır.

Mecmuanın ikinci sayısında ise bir kapak sayfası bulunmaktadır. Kapak sayfası ikiye ayrılmıştır. Sayfanın üstünde yer alan manşet, sol ve sağ tarafında bitki formunda süslemeler olan bir çerçeveye alınmıştır. Çerçevenin tam ortasında mecmuanın adı, süslemelerle bezeli, küfî yazı stiliyle ve sadece “Meşher” olarak yer almıştır. Adın hemen altında büyük puntıyla “1324” yazılmıştır. Manşetin sağ tarafında lir ve keman gibi (basım kalitesinden dolayı oldukça silik görünen) iki müzik aleti, sağ tarafta ise bir dünya ve altında yine silik görünen çizimler bulunmaktadır.

Manşetin altında yine bir çerçeve bulunmakta ve çerçevenin üstünde mecmuanın sayısı, başlık altı cümleleri ve yayın tarihi yer almaktadır. Çerçeve ikiye bölünmüştür ve sağ tarafta yayın periyodu, “şimdilik” vurgusuyla haftalık olarak bildirilmiş, altında sâhib-i imtiyâz ve ser-muharrir bilgileri, idârehâne yeri verilmiştir. Bütün bu bilgilerin altında, yayın yeri “İstanbul” ve “Matbaa-i Der-nersisyan-Sirkeci’de Ralli Han” olarak yazılmıştır. Çerçevenin sol tarafında ise “Mündericât” başlığı altında ikinci sayıda yer alan yazılar, yazı başlığı ve yazar adı sırasıyla verilmiştir. Çerçevenin en altında da “Bu nüshadaki şâyân-ı dikkat âsâr” notuyla birlikte, okurun dikkatini çekecek yazılar özellikle vurgulanmaktadır.

Mecmuanın üçüncü sayısının -ilk sayıdaki gibi- ayrı bir kapak sayfası olmaksızın, ilk sayıdakine benzer formda yayımlandığı görülmektedir. Üçüncü sayıda, manşette, mecmua adının yine *Musavver Meşher* olarak yazıldığı, imtiyaz sahibi ve abonelik bilgilerinin manşetin sağ tarafında, başmuharrir ve matbaanın sol tarafta yazıldığı görülmektedir. Manşetin altında, yine içerik ve temel yayın ilkesini ifade ettikleri cümleler bulunur. Bütün bu bilgiler mütevazı süslemeli bir çerçeve içine alınmıştır. Çerçevenin üst sağ köşesinde sayı, sol tarafında yayın tarihi bulunmaktadır.

Mecmuanın ikinci sayısının arka sayfasında “Kâriînimize” başlığı altında, mecmuanın ilk sayısındaki baskının kalitesizliği nedeniyle özür dilenmekte, bu sayıda artık daha iyi

bir matbaada hem biçim hem de içerik olarak daha ciddi bir iş ortaya koydukları da ifade edilerek bundan sonra aynı ciddiyeti devam ettirecekleri vadedilmektedir:

“Ciddî ve hakîkî bir tereddüd ile nazar-ı tedkik ve teveccühünüze arz ve takdîm ettiğimiz geçen haftaki ilk nüshamız, şu devr-i hürriyetteki tehâcüm-i neşriyâtın münbais envâ'-ı müşkilât içerisinde öylece bir şekl-i perîşânî ile tab' ve neşr edildiğinden dolayı cümlelizin mebzûl olan afv ve müsamahasına iltica ederiz. “Meşher”imizin şu ikinci nüshası ise nefâset-i tab'ı müsellemler bulunan bir matbaada tertîb edilerek oldukça ele alınır bir tarzda intişâr etmiş olduğundan ba'demâ ta'yîn ettiğimiz meslek dâiresinde gerek mükemmeliyet-i mündericâtına ve gerek nefâset-i tertîb ve intizâmına bir dikkat ve gayret-i mütemâdiyede bulunacağımızı ayrıca va'd ve te'mîn eyleriz.” (1324: S. 2, s. ?)

Ayrıca “Şerâit-i İştirâ” başlığıyla abonelik bilgileri ve ücreti hatırlatılmakta, istenilen adrese gönderilebileceği ifade edilmektedir.

Mecmuanın her sayısında bir sonraki sayıda yayımlanacak yazılar, sayfa altlarında yazarı ve genellikle türü de belirtilmeksizin “Gelecek Nüshada...” ibaresinin yanında duyurulmuştur. Mecmuanın üçüncü sayısında da sayfa altlarında sonraki sayıda yayımlanacak yazılar aynı şekilde duyurulmuştur. Üçüncü ve son sayıda yayımlanacağı duyurulan yazılar şunlardır: “Üçüncü Ordu”, “İnkılâb”, “Yurt Sevgisi”, “Endülüs'ün Sebep ve Sûret-i İnkırâzı”, “Teahhül” (Makâle-i Mühimme). Ayrıca pek çok yazının altında -“mâ-ba'dı var”- notu düşülmüştür. Buna göre mecmuanın sonraki sayıları yayımlanmış olmasına rağmen henüz tespit edilmemiş olabilir ya da baskı sorunları, maddi sıkıntılar gibi farklı sebeplerden bir daha yayımlanmamış olabilir.

Mecmuanın üç sayısında da yazıların çoğu, “Kısm-ı İlmi”, “Kısm-ı Siyasî”, “Kısm-ı Mizahî”, “Kısm-ı Edebî”, “Tiyatro Hayatı” gibi içeriği ifade eden belli başlıklar altında yayımlanmıştır.

2. Mecmuanın yazar-şair kadrosu

Mecmuanın yazı kadrosu içinde Tahsin Nahit, Celâl Sahir, Tefik Nevzat gibi isimler dikkati çekmekle birlikte E(lif) Cevdetî, Mustafa Kemal, Mehmet Muhlis, İbnüllâmi Mahmut Ekrem, Ahmet Suphi, İsak Ferera, Avram Naum, Salih Muzaffer, Tırnovalı Osman Nuri, Vassaf Kadri, Ahmet Settâr, Zekerîya Mazlum, Mahmut Celâl, Âbide İffet Binti Kenân gibi, edebiyat tarihlerinde adı pek geçmeyen, süreli yayınların sayfalarında unutulmuş ve hatırlanmayı bekleyen isimler bulunmaktadır. Buna göre kısa süreli olmasına rağmen mecmuanın zengin bir yazar ve şair kadrosuna sahip olduğu söylenebilir. Mecmuada Âbide İffet binti Kenân adlı kadın bir okura ait (önceki sayıda makale olarak tanıtılmışsa da) bir romanın ilk sayfaları olduğu tahmin edilen bir metin de yayımlanmıştır. Bu kadın yazar dışında, mecmuada yazı ve şiirleri yayımlanan bütün isimler erkektir.

Mecmuada başmuharrir İbnüllâmi Mahmut Ekrem imzasıyla “Eski Yazılarım”, “Beyaz Fesler” adlı iki şiir yayımlanmıştır ve yazı heyeti gibi bir ibare geçmediğinden, ilan, duyuru, teşekkür, özür kabilinden notların da İbnüllâmi Mahmut Ekrem tarafından

kaleme alındığı söylenebilir. Aynı şekilde, yayın politikalarını ve amaçlarını izah etmek amacıyla ilk sayıda imzasız yayımlanan “Bir İfade-Kârîin-i Muhteremeye” başlıklı ön söz niteliğindeki yazının da onun kaleminden çıktığı kabul edilebilir. Mecmuanın imtiyaz sahibi olarak üç sayıda da adı geçen Ahmet Suphî’nin ise sadece “Şîr-i Hayat” adlı mensuresi yayımlanmıştır. Tahsin Nahit’in “Üç İlâhe”, “Menekşe” adlı şiirleri; Tevfik Nevzat’ın “Bükâ-yı Hafî” isimli makalesi; Tırnovalı Osman Nuri’nin ise “İlm-i Terbiyeden Terbiye-i Cinsiyye” adlı makalesi yayımlanmıştır. Bu isimlerin dışında E(lif) Cevdetî imzasıyla “Dileğim” adlı şiir, Mehmed Muhlis imzasıyla “Harâbe-i Hüsn” adlı şiir, Sâlih Muzaffer imzasıyla “Gece ve Rüzgârları” adlı mensure, Yüzbaşı Mahmut Celâl imzasıyla “Saragon Sarayı’nın Keşfi” adlı bir arkeolojik keşfi anlatan hatıra, Ahmet Settâr imzasıyla “Bu da Bir Nev-şükûfte Şîr-i Vatan” adlı şiir, Zekeriya Mazlum imzasıyla “Fikr-i İttihât” başlıklı makale yayımlanmıştır. Mecmuada Vassaf Kadri imzasıyla “Süngü Darbesi” adlı romanın bir bölümü, Âbide İffet Binti Ken’ân imzasıyla “Bâdire-i Hayat” adlı romanın ilk sayfaları tefrika edilmiştir. Mecmuanın üçüncü sayısında mizahi nitelikte, isimsiz bir ramazaniye de yayımlanmıştır.

Mecmuada dikkati çeken isimlerden biri, Mustafa Kemal’dir. Mustafa Kemal imzasıyla üç şiir yayımlanmıştır: “Bir Gazâdan İftirâk” (Ağustos-316), “Erzurum Hâtıralarından - Kırk Değirmenler” (Sinop-8 Haziran 322) ve “Sinop’ta Seyyid Bilâl Hazretlerinin Türbesinde” (Sinop-2 Eylül 319). O yıllarda Mustafa Kemal Atatürk’ün de şiirler yayımladığı iddiası olduğundan, bu imzanın kime ait olduğu şüphesi doğmaktadır.

Şûle Perinçek, Atatürk’e mâl edilen kimi şiirler üzerine yaptığı incelemede, bu şiirlerin aynı yıllarda Mustafa Kemal imzasıyla şiirler yayımlayan başka isimlere ait olduğunu konu üzerine yayımlanan eser ve yazılara başvurarak tespit etmektedir. Perinçek’in aktardığına göre, Atatürk’e mâl edilen ilk şiir, 1899 yılında *Malûmat* mecmuasında Mustafa Kemal imzasıyla yayımlanan “Bir Askerin Mezarı” adlı çeviri şiirdir. Bu şiirin Atatürk’e ait olduğunu ilk kez Ziya Şâkir Soku iddia etmiştir ve akabinde yayımlanan eserlerde bu bilgi, kaynağı araştırılmadan sürekli alıntılanmıştır. Bir başka tarihçi Münir Süleyman Çapanoğlu, henüz Atatürk hayattayken bu şiiri keşfetmenin heyecanı ile aslını tahkik etmiş; sonunda Hakkı Tarık Us aracılığıyla konu bizzat Atatürk’e sorulmuş ve o da şiirin kendisine ait olmadığını söylemiştir (2007: s. 176-177). Perinçek, bu bilginin Sadi Borak tarafından kaleme alınan *Atatürk ve Edebiyat* adlı eserde belgeleriyle ortaya konulduğunu ifade etmektedir (2007: s. 178-179). Buna göre bu yıllarda şiir, hikâye türünde eserler yayımlayan hatta denizcilikle ilgili yayınlar yapan kişi bir bahriye subayı olan Mustafa Kemal’dir (Perinçek, 2007: s. 178).

Perinçek, Atatürk’e atfedilen “Kadid-i İstibdat yahud Kırmızı İzler” ve “Beşike Hadisesi İçin” adlı telif şiirlerin de ona ait olmadığını ve Sadi Borak’ın *Atatürk ve Edebiyat* adlı eserinde bu konudan da bahsedildiğini ifade etmektedir (2007: s. 178).

Perinçek, “Beşike Hadisesi İçin” adlı şiirin Atatürk’e ait olmadığına dair en önemli delilin, yayın yeri ve tarihiyle ilgili şiirin sonuna düşülen not olduğu bilgisini verir. Şiirin sonunda (Sinop-25 Kânunuevvel 321 (1905) tarihi bulunmaktadır. Mustafa Kemal (Atatürk), 1905 yılında, kurmay subay olarak Şam başta, Suriye’nin değişik yerlerinde

görevli olarak bulunmaktadır. Perinçek'in ifadesiyle "Bu tarihin ne öncesinde ne de sonrasında Sinop'ta bulunmamış"tır. "İlk kez Samsun'a giderken 18 Mayıs 1919'da Bandırma vapuruyla saat 12.00'de Sinop limanına girmiş, ancak fırtına nedeniyle kıyıya çıkamamıştır. Daha sonra 15 Eylül 1928 Cumartesi günü 14.30'da ilk kez Sinop'a ayak basmıştır." (2007: s. 180). Dolayısıyla bu şiirin de ona ait olma ihtimali yüküktür.

"Kadid-i İstibdat yahud Kırmızı İzler" şiiriyle ilgili araştırmalar sırasında ise Hakkı Tarık Us'un işaretiyle, o yıllarda Mustafa Kemal imzasıyla yazı ve şiirleri yayımlanan ve Ankara'da avukatlık yapan Mustafa Kemal Bey'le yapılan bir görüşme sayesinde gerçek daha net biçimde ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Bey, Sultan II. Abdülhamit döneminde mağdur olmuş, kalebentlikle cezalandırılarak Sinop'a gönderilmiştir (Perinçek 2007: s. 183). Kendisi aslen İstanbulludur fakat II. Abdülhamit döneminde yazdığı bazı şiirleri Erzurumlu Mustafa Kemal olarak imzalamıştır, çünkü ilk idadi tahsilini Erzurum'da yapmıştır. Ayrıca bu görüşmede, kendisiyle aynı yıllarda mecmualarda yazı ve şiirleri yayımlanan Bahriye subayı Mustafa Kemal'den de bahsetmiştir (Perinçek, 2007: s. 184). Buna göre bahsi geçen ilk çeviri şiir bahriye subayı olan Mustafa Kemal'e, telif iki şiir ise Ankara'da avukat olarak çalışan ve Sultan II. Abdülhamit devrinde Sinop'ta sürgün bulunan diğer Mustafa Kemal'e aittir.

Mecmuada Mustafa Kemal imzasıyla yayımlanan şiirlere bakıldığında, sonundaki nottan Sinop'ta yazıldığı öğrenilen "Kırk Değirmenler" şiiri, Rumi 8 Haziran 322 (Miladi 21 Haziran 1906) tarihinde, yine Sinop'ta yazılan "Seyyid Bilâl Hazretlerinin Türbesinde" adlı şiir de Rumi 2 Eylül 319 (Miladi 15 Eylül 1903) tarihinde, yani Sultan II. Abdülhamit yıllarında yazılmıştır. Şule Perinçek'in ifadesine göre, Mustafa Kemal Atatürk, 1928 yılına değin Sinop'a ayak basmamıştır. Oysa avukatlık yapan diğer Mustafa Kemal, Sultan II. Abdülhamit döneminde kalebentlik cezası nedeniyle Sinop'ta bulunmuştur. "Kırk Değirmenler" adlı şiirin başındaki "Erzurum Hatıralarından" ibaresiyle de Erzurum'daki idadi yıllarına gönderme yapmış olması muhtemeldir. Kendisiyle yapılan söyleşide de "Abdülhamit döneminde yazdığı bazı şiirlerinin altına Erzurumlu Mustafa Kemal diye imzaladığını, bunun da ilk idadi tahsilini Erzurum'da yapmış olmasından kaynaklandığını" (Perinçek, 2007: s. 184) bizzat ifade etmiştir. Şairin "Kalebentliğe Sinop'a giderken" ifadesiyle başlayan "Bir Gazâdan İftirâk" adlı şiirinin de Rumi Ağustos 316 (Miladi Ağustos 1900) tarihli olduğu, yani aynı döneme tekabül ettiği görülmektedir.

İsak Ferera'nın mecmuada "Duhter-i Vatan", "Ahrâr-ı Ümmete Hitâp", "Odun Yarıcı" adlı üç şiiri yayımlanmıştır. Ayrıca Elif Fe (E. F.) imzasıyla yayımlanan ve mizahi nitelikte "İzzet'in Serencâmı" adlı hikâyenin de İsak Ferera'ya ait olduğu düşünülebilir. Çünkü Elif ve Fe, Ferera'nın isim ve soy isminin baş harfleridir ve mecmuanın her sayısında bir eseri yayımlanmıştır. Osmanlı Musevi cemaatinin bir üyesi olan Ferera, Mekteb-i Hukuk'ta eğitim görmüştür. Osmanlı döneminde devletin farklı birimlerinde görev yapan Ferera'nın Cumhuriyet yıllarında bir dönem avukatlık yapması yasaklanmış, daha sonra mesleğine geri dönmüştür. *Ebr-i Bahar* ve *Âşina Sesler* adlı iki şiir kitabı bulunmaktadır (URL-1, 27.04.2025). Osmanlı'nın yaşadığı değişim sürecine ve

Cumhuriyet'e tanıklık etmek Ferera'nın edebî eserlerinin içeriğini etkilemiştir. Ferera, önce Divan edebiyatı, sonra Servet-i Fünûn etkisinde şiirler kaleme almıştır. İkinci Meşrutîyet'ten sonra edebiyatın biçim ve içeriğinde yaşanan değişim onun şiirini de etkilemiş, bu tarihten sonra toplumsal konulardan bahsetmeye başlamıştır (Yeter Şahin, 2023: s. 120-121). Hatta bu dönemde "Osmanlılık fikrinin yerini artık onun şiirlerinde Türkçülük almıştır." (Yeter Şahin, 2023: s. 121)

Avram Naum da Osmanlı toplumunun gayrimüslim kesimine mensup, Mekteb-i Hukuk'u bitirmiş, avukatlık mesleğini icra etmiş ve yayıncılıkla uğraşmış bir isimdir. *Kalb-i Şikeste* adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır (Özgül, 2000: s. 572). Mecmuada Avram Naum'a ait sadece "Kınar Hanım'a" adlı bir tiyatro yazısı yayımlanmıştır.

Servet-i Fünûn edebî topluluğunun dikkate değer isimlerinden biri olan, daha sonra da Fecr-i Âti topluluğuna katılan Celâl Sahir'in mecmuada "Asabî Gölgeler" adlı mensuresi ile "İ'tizâr" adlı şiiri yayımlanmıştır. Celâl Sahir, İkinci Meşrutîyet'in ardından toplumsal şiirler yazmaya başlamıştır. *Beyaz Gölgeler*, *Buhran* ve *Siyah Kitap* adlı şiir kitapları bulunmaktadır ve yayıncılıkla da uğraşmıştır. Millî edebiyat hareketi içinde de bulunmuştur. Şiir kitapları içinde mensureler de yer almaktadır (Okay, 1993: s. 245-246; Akyüz, 1986: s. 432-433).

Tevfik Nevzat, İzmir edebiyat çevresinden bir isimdir. Devletin farklı birimlerinde görevler almış ve yayıncılık yapmıştır. *Âheng-i Şebâb* adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır (Özgül, 2000: s. 576). Mekteb-i Hukuk'u bitirmiştir. İzmir'de Halit Ziya ile birlikte *Nevruz* gazetesini yayımlamışlardır (İnal, 1988: s. 1930).

Tahsin Nahit'in dergide "Üç İlâhe" ve "Menekşe" adlı şiirleri yayımlanmıştır. Tahsin Nahit, Mekteb-i Sultani'deki eğitiminin ardından Mekteb-i Hukuk'a girmiş ve bitirememiştir. Onun da *Rûh-ı Bî-Kayd* adlı tek şiir kitabı bulunmaktadır (Özgül, 2000: s. 575). Fecr-i Âti topluluğuna mensup olan Tahsin Nahit, eserlerinde biçim, içerik ve dil bakımından bu şiirin özelliklerini göstermektedir. Tiyatro türünde de eserleri bulunmaktadır (Akyüz, 1986: s. 627).

Mecmuada "Süngü Darbesi" adlı bir romanı tefrika edilmeye başlanan Vassaf Kadri, İstanbul doğumlu bir yazardır. Biyografisi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Çok sayıda roman ve hikâye yayımlamıştır (Özdemir, 2008: s. 3-6). Ayrıca çok sayıda polisiye roman kaleme almıştır (Akbaş, 2022: s. 1017). Akbaş, resmi belgelere dayanarak yazarın âyan kâtibi olarak görev yaptığını ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir silah icat ettiğini ve üretim izni talep ettiğini vermektedir (2022: s. 1018).

Mecmuada kız ve erkek çocukların eğitimi konusunda uzun bir yazısı yayımlanan Tırnovalı Osman Nuri ise "hukuk alanında doktora yapan ve kaleme aldığı eserlerle son dönem Osmanlı eğitim bilimine ciddi katkıları olan devlet adamı"dır (Ahmed, 2018: s. 58-59).

Mecmuada -biyografileri ve edebî kimlikleri hakkında bilgi edinilebilen- bu isimler dışında İbnüllâmi Mahmut Ekrem, E(lif) Cevdeti, Mehmet Muhlis, Salih Muzaffer, Ahmet Settâr, Zekeriya Mazlum, Mahmut Celâl, Âbide İffet binti Kenân gibi isimlerle de

karşılaşılmaktadır. Ayrıca mecmuanın üçüncü sayısında imzasız yayımlanan bir ramazaniye bulunmakta ve mizahi bir eleştiri içermektedir. Mecmuada ön söz, özür, teşekkür, ilan, küçük mizahi yazı, duyuru kabilinden yazılar da imzasız olarak yayımlanmıştır.

3. Mecmuadaki yazı ve şiirlerin muhtevası

Mecmuada, şiir, hikâye, roman gibi başlıca edebî türlerin yanında makale, mensure, hatıra, mizah gibi türlerde de yazılar yayımlanmıştır. Şiir, en fazla yer verilen türdür.

Şiir

İsak Ferera imzasıyla yayımlanan “Duhter-i Vatan” adlı şiir “Hüseyin Câhid’e” ithafile yayımlanmıştır. Sone nazım biçimiyle kaleme alınmıştır ve şiirde “vatanı genç bir kıza benzeten Ferera, vatan ve millet sevgisi samimi hislerle” (Yeter Şahin, 2023: s. 124) anlatmaktadır.

“Ahrâr-ı Ümmete Hitâp” başlıklı şiir de İsak Ferera tarafından kaleme alınmıştır. “Bu şiirde Osmanlı’yı ve Osmanlı milletini yücelten şair, Osmanlı Devleti’nin bünyesinde yaşayan azınlıkların aslında Osmanlı milletiyle duygu ortaklığı içinde olduklarını ifade eder.” (Yeter Şahin, 2023: s. 125). Şiir, “Memleket bu yaraların öldürücü, ezici evcâ’ı içinde çırpınıyor, vatan gittikçe varta-i sükûta iniyor, girdâb-ı ihtirâsât-ı edânî arasında yuvarlanıp gidiyordu.” epigrafiyle başlamakta ve Meşrutiyet’le birlikte girilen hürriyet havasının tekrar ümitleri canlandırdığından bahsedilmektedir. Şiir;

“Birdenbire bir dest-i rehâ eyledi temdid

Her sîneye bir şu’le-i cevvalê-i ümîd

Meşbû’-ı elem olduğumuz lâhzada birden

Parlattı yine ufkumuzu hâlê-i ümîd” (Ferera, 1324: S. 2, s. 14)

dizeleriyle Meşrutiyet’e övgü ile başlamaktadır. Şair, herkesin ümitsizliğe kapıldığı bir anda kurtuluş elinin uzandığını söylerken, sonraki bentte geçen;

“Ey kâfile-i münciyye, ey fırka-i ahrâr

Ey şanlı mücâhitleri heycâ-yı bükânın

Ey şanlı alem-dârları sahn-ı vegânın

Âgûş-ı vatan şimdi müheyyâ-yı mülâkât” (Ferera, 1324: S. 2, s. 14)

dizeleriyle Meşrutiyet’e vesile olanlara duyulan takdirini dile getirmektedir. Bütün şiir, bu gençlere duyulan minnet ve onların oluşturacağı geleceğe duyulan ümidin tasviriyle şekillenmiştir. Oldukça uzun olan bu şiir, bentlerden oluşmaktadır. Kafiye belirgin olmakla birlikte serbest düzendedir. Yeter Şahin’e göre şiir, biçim, üslûp ve içerik bağlamında Namık Kemal ve Tevfik Fikret’ten izler taşımaktadır ve şiirde tekrar edilen “Gelin gelin bu mukaddes vatanda birleşelim” dizesi, şairin “şiirleri aracılığıyla Türk

toplumuyla vatan duygusunda birleşme” (2023: s. 123) arzusunu yansıtmaktadır. Şiirde üslûp ve muhteva bakımından Namık Kemal’in izleri görülmekle kalmaz, adı anılarak, gelinen noktada Namık Kemal’in de arzu ettiği durumun oluştuğu şöyle ifade edilir:

“Revân-ı pâkine bir nağme-i tesellîdir:

Bu ittihâd-ı kulûb iştiyâk-ı rûhu idi...

Fakat ne çâre ki sen feyz-i milleti takdîs

ederken âh bugün mâverâ-yı makberden,

Samîm-i rûhuna çökmez mi zıll-ı hasret-eser?..

Merâmın âh Kemâl! İ’tilâ-yı milletti.

Merâmın işte bugün bir büyük hakîkattir.

Hakîkat işte bugün hande-bâr-ı nûzhettir:

Yazılsın işte senin seng-i kabrine şimdi

Saadet-i vatanın zübde-i Kemâl-eseri...” (Ferera, 1324: S. 2, s. 15-16)

Buna göre kalplerin birleşmesi, milletin yükselmesi Namık Kemal’in idealidir. Bu ideal, artık gerçeğe dönüşmüştür.

İsak Ferera imzalı son şiir, “Odun Yarıcı” başlığını taşımaktadır. Şiir, sone nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. Şiirde bir oduncu fiziksel olarak tasvir edilmekte ve çalışma şartlarının güçlüğü anlatılmaktadır.

Mustafa Kemal imzasıyla yayımlanan “Bir Gazâdan İftirâk” başlıklı şiir “Kalebentliğe Sinop’a Giderken” ifadesiyle başlamaktadır. Şiir müstezat nazım biçimiyle yazılmıştır. Şiirde sürgüne gönderilmekten ve bir bilinmeze gitmenin verdiği kederden söz edilmektedir. Mustafa Kemal imzasıyla ve “Erzurum Hâtıralarından” başlığı altında yer alan “Kırk Değirmenler” adlı şiirde ise ağdalı bir dille yine şahsî duygular dile getirilmektedir. Şiir, Sinop’ta kaleme alınmıştır. Mustafa Kemal imzalı “Sinop’ta Seyyid Bilâl Hazretlerinin Türbesinde” adlı şiir ise beş dörtlükten oluşmaktadır. Şiirde Sinop’ta medfun Seyyid Bilal’in türbesi ve bu türbenin verdiği hissiyat anlatılmaktadır.

Tahsin Nahit imzalı “Menekşe” isimli şiir, sone nazım biçimiyle yazılmıştır. Menekşelerin verdiği güzel ve nahif hisleri tasvir eden bir şiirdir. “Kısm-ı Edebî” başlığı altında Tahsin Nahit’in “Üç İlâhe” başlıklı bir şiiri daha yayımlanmıştır. Bu şiir de sone nazım biçimiyle kaleme alınmıştır. Şair, hüznü, melankolik bir ânın hislerini dile getirmektedir.

Mecmuanın ilk sayısında “Meşher’in Kısm-ı Mahsûsu” başlığı altında “Kadınlığa Dâir” başlıklı bir duyuru bulunmaktadır. Bu duyuruda “... kadınlığa dâir âsâr ve makâlâtı derc ve neşr ile arz-ı hizmet edeceğiz” (İmzasız, 1324: S. 1, s. 6) denilmektedir. Ayrıca “fâzıla muharrirelerimizin ihdâsına lutf buyuracakları âsâr-ı nefise ile gazetemiz esâsından

tezeyyün edecektir.” (İmzasız, 1324: S. 1, s. 6) denilerek kadın yazarlar yazı göndermeye teşvik edilmektedir. Bu bölümde yayımlanan ilk eser olarak Celâl Sahir’in “İ’tizâr” adlı şiiri takdim edilmiştir. Celâl Sahir şiirinde, bir süredir okurundan ayrı kaldığı için özür diler, çünkü bir aşk acısı yaşamıştır ve duygularını okurlarından dahi gizlemiştir. Şiir on dört dizelik bir bentten oluşmaktadır. Kafiye örgüsü serbesttir.

İbnüllâmi Mahmut Ekrem imzalı “Eski Yazılarım” adlı şiir, onar dizeden mürekkep beş bentten oluşmaktadır. Bentlerde dikkati çeken bir kafiye örgüsü olmakla birlikte, kafiye yapısının serbest olduğu ifade edilebilir. Şair, metnin hemen başında şiir hayatını gözden geçirdiğinden ve bu bakışın ona düşündürdüklerinden bahsetmektedir. Şair, eski şiirlerini kasvetli bulmakta, artık beğenmemekte ve yadırgamaktadır. Duygusal ve kederli şiirlerini fikirden yoksun bulmakta, bu kasvetli duyguların altında bir fikir olup olmadığını anlayamamaktadır. Şiirin son bendinde artık bu tarz şiirlere veda ettiğini, kendisi için fikrin önemli olduğunu şöyle ilan etmektedir:

“Bugünse ey müteâli kavâfil-i millet!
Bütün samîmî-i hissimle eylerim tebşîr!
Çözüldü kirli buluttan semâ-yı hürriyet
O eski ra’d u bevârik hiç eylemez te’sîr
Unuttum artık o korkunç hayat-ı sâbıkayı
Bugün önümde kırık kol, kanat ile sürünen
O eski şeyleri gömdüm mezâr-ı mâzîye
Şu parça olsun ona bir kitâbe-i takrîr
Önümde sâf ve müzehher hayat-ı hülyâ var

Perî-i fikrime ilk hatvedir bu nazm-ı sarîr” (1324: S. 1, s. 4)

Burada da şair, lirik ve duygusal şiir anlayışından ayrılmasına sebep olarak hürriyet ortamını göstermektedir. İbnüllâmi Mahmut Ekrem imzalı ikinci şiir, “Kısm-ı Edebî” başlığı altında “Beyaz Fesler” adıyla yayımlanmıştır ve başında “Kırmızı Fesler nâzım-ı muhteremine” ithafı bulunmaktadır.¹ Bu şiir de sone nazım biçimiyle yazılmıştır. Şiirde kırmızı fesler olarak temsil edilen Sultan II. Abdülhamit devri emniyet teşkilâtı eleştirilmektedir. Şiir şu dörtlülle başlar:

“Osmanlılıkta nûr-ı hamîyyetle parlayan
Pâk ü afîf alınların üstünde bir leke
Kan damlalı o kırmızı fesler ki, bir zaman
Bir hak verirdi gizli cinâyetler etmeğe” (İbnüllâmi Mahmut Ekrem, 1324: S. 3, s. 25)

¹ *Kırmızı Fesler*, Ali Ekrem Bolayır’a ait uzun bir manzumedir ve “II. Abdülhamit’in jurnalcilerini hicvetmek için yazılmıştır.” (Parlatır, 1992: s. 276).

“Kısm-ı Edebî” başlığı altında “Dileğim” isimli ve sone nazım biçimiyle yazılmış bir şiir yer almaktadır. Şiir, E(lif) Cevdetî imzasıyla yayımlanmıştır. Şiirde memleketin kalkınmasına dair umut ve inanç neredeyse toplumcu şiir formunda dile getirilir. Şiirin ilk iki dördlüğünde milletin geleceğine duyulan umut anlatılmaktadır:

“Bütün fecâyî’i biçare milletin ancak
Şerefli dillerin elhân-ı şefkatiyle birer
birer öpüp söyleyip, okşanıp, ne bir muğber
peder, ne bir müteallim kadın, çocuk kalacak” (Cevdetî, 1324: S. 1, s. 1-2)

Şiiri tamamlayan üçlüklerde ise Allah’a milletin mutluluğu ve refahı için dua edilmektedir.

Mehmet Muhlis imzasıyla yayımlanan “Harâbe-i Hüsn” adlı şiir, çapraz kafiye düzeniyle örgülenmiş yedi dördlükten oluşmakta ve bir beyitle tamamlanmaktadır. Şiirde güzelliğin zevalinden, geçiciliğinden bahsedilmektedir.

Mecmuada Ahmet Settâr imzasıyla yayımlanan tek metin ise “Bu da Bir Nev-şükûfte Şîr-i Vatan” adıyla yayımlanan şiirdir. Şiirde kurtuluşa eren vatan evlatları için duyulan şükran anlatılır:

“Seni pâmâl eden felâketler
Parçalardı zavallı kalbimizi
Yıldırımlar, belalar, âfetler
Seni andıkça kahrederdi bizi.

İşte en sonra hepsi mahvoldu;
Ana evlât kavuştu birbirine.
Sürerek yüz bu pâ-yi akdesine
Kalbimiz nûr-ı şükr ile doldu.
Yaşa senden elem cüdâ olsun
Sana evlâtların fedâ olsun. (1324: S. 3, s. 25-26)

“Devr-i Sâbıkta Küberâdan Birine Verilen Ramazaniyelerden” adlı şiir ise on tane dördlükten oluşmaktadır. Bu şiir de “Meşher’in Mizah Kısmı”nda yayımlanmış ve istibdat devrini eleştirmek için yazılmıştır. İmzasız yayımlanan bu şiirde, devrin büyüklerinden birine, Ramazan gelmesine binaen, yokluk ve sıkıntılardan şikâyet edilmekte ve yardım istenmektedir.

Roman

“Meşher’in Romanı” başlığı altında “Süngü Darbesi-1- Kırmızı Mektuplar” başlıklı bölüm tefrika edilmeye başlamıştır. Roman, Vassaf Kadri imzasını taşımakta ve sayfa altında şöyle tanıtılmaktadır: “Romanımız devr-i istibdâda âid bir vak’a-i siyâsiye ve millîye-yi musavverdir” (1324: S. 2, s. 22). Eserde haksız biçimde tevkif edilen bir gencin yaşadıkları anlatılmaktadır. Roman, hasta eşinin başında bekleyen genç bir kadının (Ferhunde) çekmeceden tesadüfen bulduğu bir mektubu eşinin isteği üzerine okumasıyla başlar: Hasta yatağındaki eşi, mektubu kardeşi Afî’ye yazmıştır. Mektupta hapsedildiği günden itibaren yaşadığı güçlüklerden, yaralı hâlde sorguya alındığından, yarasına tuz serpildiğinden, darp edildiğinden bahseder. Bu kötü muameleye maruz kaldığı esnada kendini kaybetmiştir. Uyandığında başında bir doktor vardır. Ondan arkadaşlarını ihbar etmesini isterler. Bölümün sonunda kardeşine “Vatan uğrunda fedâyı can eden kardeşini daima rahmetle yâd et.” (1324: S. 2, s. 24) cümlesiyle seslenmekte ve öldüğünde annesinin yanına defnedilmek istemektedir. Roman -“mâ-ba’dı var”- notuyla bitmektedir.

Vassaf Kadri üzerine yaptığı monografik çalışmada Mehmet Özdemir, yazarın eserlerinin listesini verirken “Süngü Darbesi” adlı romanın adını anmamıştır (2008: s. 5-14). Yazarın biyografisi hakkında yeni bilgiler sunduğu makalede Merve Akbaş da romanın adını vermemiştir (2022: s. 1017). Bu da romanın birkaç sayfa olarak mecmua sayfalarında kaldığı ve tamamlanamamış olduğunu yahut henüz tam metnin tespit edilmemiş olabileceğini düşündürmektedir. Özdemir, yazarın eserlerindeki hâkim temalardan birini “Abdülhamit aleyhtarlığı” olarak tespit etmektedir (2008: s. VII). Bu tema, “Süngü Darbesi” adlı tefrikanın içeriğiyle uyumlu görünmektedir.

“Kadınlığa Dair” başlığı altında, mecmuanın okurlarından Âbide İffet binti Kenân’a ait, “Bâdire-i Hayat” adlı roman yayımlanmaya başlar. Metnin yayımlanacağı okura duyurulukun makale olarak takdim edilmişse de, bir romanın ilk sayfaları olduğu anlaşılmaktadır. Eser, “Hemşirem Fâtıma Münîre’ye” ithafla başlar. Bölümün başında baharla birlikte canlanan tabiat tasvir edilir ve genç bir kızın mutsuz evliliğinin akabinde eşinden ayrılmasından bahsedilir. Hâlâ eşini sevmekte ve tekrar bir araya gelme ümidi taşımaktadır. Fakat eşi taşraya gideceğinden artık bu ümidini de kaybetmiştir. Anlatıcı konumunda olan arkadaşıyla durumu konuşurken ona son bir mektup yazmaya karar verirler. Genç kadın kendini ifade edemeyecek derecede kederli olduğundan mektubu arkadaşı kaleme alır. Tefrika, -“ma-ba’dı var”- notuyla biter.

Hikâye

Mecmuada yayımlanan tek hikâye E(lif) Fe imzasıyla “Meşher’in Mizah Kısmı” altında “İzzet’in Serencâmı” başlığıyla yayımlanmıştır. Mecmuanın önceki sayılarında İsak Ferera imzasıyla yayımlanan metinler olduğundan ve bu yazı da İsak Ferera’nın baş harfleri E(lif) ve Fe ile imzalandığından, yazının ona ait olduğu düşünülebilir. Yazıda âciz ve fakir bir memurun, bir gün, içinde bulunduğu durumdan yakınırken rüyasında adalet perisi tarafından kendisine zenginlik vadedilmesi üzerine yaşananlar anlatılır.

İzzet adlı kahraman teklifi şaşkınlıkla karşılarken bu derece lütfâ layık olup olmadığını sorgular. Zenginliği nasıl kullanacağı sorusuna karşılık, para sayesinde iyilikler yapmak imkânının artacağından bahseder ve zayıfların koruyucusu olacağını vadeder. Fakat daha sonra hırsı ve zekâsıyla hak etmediği yerlere gelişi anlatılır. Bu hikâye de -“ma-ba’dı var”- notuyla biter.

Makale

Mecmuada “Kısm-ı İlmî” başlığı altında ise “Hayat-ı İctimâiyyeye Dair” alt başlığı bulunmaktadır. Bu bölümde Tırnovalı Osman Nuri tarafından kaleme alınan “İlm-i Terbiyeden Terbiye-i Cinsiyeye” başlıklı yazı, iki sayı yayımlanmıştır. Yazıda, cinsiyete bağlı olarak şahsiyetlerin şekillendiği, bu nedenle kadın ve erkekler için farklı terbiye metotları gerektiği ifade edilmektedir. Farklı eğitim ihtiyacının kadın ve erkeklerin farklı şahsiyetler edinmesiyle ilgili bir durum olmadığı, aynı zamanda toplumun kadın ve erkeklerden farklı beklentiler içinde olmasının da bunda etkili olduğu savunulmaktadır: “İhtilâf-ı mezkûrun nazar-ı itibâra alınması yalnız cinsiyetin ihtilâfı ile şahsiyetin dahi tehâlûf etmesine müstenid olmayıp belki kadınların cemiyet-i beşeriyyeye karşı mükellef oldukları vezâif-i tabîiyyenin de erkeklerinkinden farklı olmasına mebnîdir.” (1324: S. 2, s. 17). Daha sonra kadın ve erkeklerde ilk farklılığın şahsiyetten evvel bedende gözlemlendiği ve erkeklerin fizik bakımından daha kuvvetli, kadınların ise daha zayıf varlıklar olduğu ve bu bedensel farklılığın manevi olarak da mevcut olduğu iddia edilmektedir: “Kadınlarla erkekler beyninde cismen mevcûd olan iş bu fark ma’nen dahi meşhûd olmaktadır.” (1324: S. 2, s. 17). Kadınlar hakkında “eşyâyı ihâta ve intibâa muktedir olurlarsa da suver-i zihniyyeleri vâzih ve mütemâyiz olmadığından bunlardan matlûb vech ile istifâde edemezler.” (Osman Nuri, 1324: S. 2, s. 17) denilerek zihnî meseleleri anlamada yetersiz bir tabiata sahip olmakla itham edilirler. Yazara göre erkeklerde “suver-i zihniyye daima vâzih ve şeklen mükemmeldir. Kadınlar daha ziyade hayal ve hissiyâtın, erkekler ise akıl ve iradenin te’sîrine tâbidirler.” (Osman Nuri, 1324: S. 2, s. 18). Böylece kadınların duygusal, erkeklerin gerçekçi varlıklar olduğuna dair kesin bir kanaat dile getirilir. Bundan dolayı erkeklerin muhakemeleri “hakiki” kadınların ise “şahsîdir”. Erkeklerin muhakemeleri “mahiyet ve münasebet-i eşyaya” dayalıdır, kadınların ise eşyanın “şekil ve renk” gibi “hisleri üzerine icra eylediği te’sîrâta” bağlıdır. Buna göre kadınlar zihinsel konularda daha zayıf ve duygusal varlıklar olarak nitelendirilmektedir. Cinsiyetten kaynaklanan bu farklılıkların çocukluktan itibaren gittikçe artan bir fark meydana getirdiği de iddia edilir: “İhtilâf-ı cinsiyet devr-i sabâvette en hafif ve vakt-i şebâbet ve kehâlette en şedid olup müteahhıran aralarında bazı mertebe-i tesavi hâsıl olur.” (Osman Nuri, 1324: S. 2, s. 18). Bütün bu farklılıklar da cemiyette kadınlar ve erkeklerden farklı roller beklenmesine neden olmaktadır: “Cinsiyet beyninde mevcûd olan iş bu ihtilâfât cemiyet-i beşeriyyeye karşı kadınların mükellef oldukları vezâif-i hayatiyyenin dahi muhtelif olmasının illeti ve daha doğrusu neticesidir.” (Osman Nuri, 1324: S. 2, s. 18) Erkekler, “cemiyet-i beşeriyyenin a’zâsı”, kadınlar ise “ailelerin mühim bir erkânı”dır.” (Osman Nuri, 1324: S. 2, s. 19)

“Kısm-ı İlmi” başlığı altında “İlm-i Terbiyeden Terbiye-i Cinsiye” başlıklı makalenin ikinci kısmında, yine erkek ve kadınların terbiyesi hakkında düşünceler aktarılır. Yazara göre kadın ve erkeğin belli sosyal rollerinin dışında davranması doğru değildir. “Kadın tabiatlı erkek ne kadar garip bir şey ise erkek tabiatlı kadın da o nispette gülünç bir mahlûktur.” (Osman Nuri, 1324: S. 3, s. 30) Yazar, kadınların en büyük görevinin sosyal hayatta büyük işler yapmak değil, çocuk yetiştirmek olduğunu savunur:

“Ale’l-husûs kadınların hayat-ı tabîiyye ve içtimâiyyece mükellef oldukları vazife ve gâyet bizzat büyük adamlar olmak olmayıp ancak cemiyet-i beşeriyyeye büyük adamlar yetiştirmektir ki bütün nisvânın, izzet ve şöhret ve ulviyeti bu noktada aramaları icâb eder.” (Osman Nuri, 1324: S. 3, s. 30)

Yazara göre bu yaratılış farkından dolayı kız ve erkek çocuklara aynı eğitimler verilmemeli, aynı beklentiler içinde olunmamalıdır. Çünkü,

“oğlan çocukların kızlar gibi süratle terakki etmeleri ve kızların dahi oğlan çocukları gibi her şeyi ciddi ve esaslı olarak ihâta ve hıfz eylemeleri talep olunamaz.” (Osman Nuri, 1324: S. 3, s. 30). “Kadınların ahvâl-i cismâniyye ve ruhâniyyeleri nazar-ı itibâra alınacak olursa ta’lîm ve tedrîsâtın bunlarda nazârî olmaktan ziyade amelî olması lüzumu tebeyyün eyler.” (Osman Nuri, 1324: S. 3, s. 30).

Yazıda kız çocukların eğitimi konusunda Fenelon’dan *Education de Filles* adlı eser, İslâm ahlâkına en yakın eser olarak nitelendirilir ve tavsiye edilir.

Zekeriya Mazlum imzasıyla yayımlanan “Fıkr-i İttihât” başlıklı yazı ise “Hayat-ı İctimâiyyenin Tarihi” üst başlığı altında yayımlanmıştır. Yazı, toplumsal hayat içinde bireylerin, öteden beri isteseler de istemeseler de bir idareye, otoriteye boyun eğmek durumunda kaldıkları tespitiyle başlamaktadır. Bu durumda otorite olan veya toplumu idare eden kişi “haysiyet ve şöhret” elde ederken, itaat edenlerin kazancı ise sadece “karın doyurmak” ve “kendini muhafaza edebilmek muvaffakiyeti”dir (1324: S. 3, s. 32). Yazar, itaate dayalı böyle bir toplum yapısında doğru bir düşünme biçimi olmadığını ifade eder:

“Bu cemiyetler içinde doğru bir muhakeme, âdil bir rey ile ciddi bir tekâmül te’sîse muvaffak olabilecek kadar fikir ve hakikate varanlar ekalliyette kaldığı ve bilhassa bir asrın yahut bir memleketin tanınmış ve umumiyetle kabul edilmiş olan ahlâkı, fena da olsa, temâm-ı rûsûh ile yerleşmiş olduğundan onu terk etmek, ona karşı dil uzatmak bir ma’siyet addedildiği cihetle o zaîf kalan akıl ve mantık arada eziliyor; ve, bunu bir âteşe benzetirsek, burada sönüyor, sevk-ı rûzgâr ile diğer tarafa intikâl eden bir şerâresinin yardımıyla tekrar parlayabiliyordu.” (Zekeriya Mazlum, 1324: S. 3, s. 33).

Bu noktada eski Yunan ve Roma toplumlarının hukuk anlayışlarını örnek gösterdiği görülür:

“Fakat Yunan ve Roma gibi kadîmin akvâm-ı mücâhedesine bunlardan yetişmiş olan hükemânın nasîhat-ı ilmiyyesi yardımıyla hayat-ı ictimâiyyelerine bir faaliyet ve bunda esaslı bir maksad-ı tekâmüle doğru bir hâhiş-i kavî gelmiş; bu akvâma dahil olan efrâtta muhafaza-i nefse, müdâfaa-i hukûka bizzat iktidar kesb etmiş ve bu

iktidarını da milletçe tanıtarak orada yeni yeni usûller vaz' ettirmeye muvaffak olmuşlardı." (Zekeriya Mazlum, 1324: S. 3, s. 33).

Yazar, böyle bir yönetim biçimi mevcut olduğundan toplumun da bir yöne sevk edildiğinde bunun maksadını araştırdığını ifade eder:

"Ahâlî kendini idareye başlamışlar ve hükûmeti de bizzat, kendini de bi'l-mukâbele kavânin-i müktesebeye tâbi' kılarak bu sûretle hem dahilde hod-serâne vukû bulan icraat-ı müstebideye, hem de haricle olan münâsebâtında gevşeklîğe bir nihayet vermiş oldular." (Zekeriya Mazlum, 1324: S. 3, s. 33).

Yazara göre 18. yüzyılda Avrupa milletleri de "birer hâkimiyet-i mutlakaya" sahip olmalarına rağmen "memleketlerinin istiklalini düşünerek" kendilerinden ileri olan memleketleri örnek alarak ve onlar arasında bir yer alabilmek için "anâsır-ı muhtelifesini cem' ve kavî ve muhteşem bir ittihâd ile şân-ı millîlerini ref edebileceklerini tamamen anlayarak nihayet taraf, taraf-ı ittihâd ve ittifaklarda bulunup" (Zekeriya Mazlum, 1324: s. 33) birleşme yolunu seçtiler.

"Ve bu kararda onlara hakikaten tahminlerinden fazla bir esâs-ı emn ü saadet hazırladı ve bugün her birini, o vâsi' hayat-ı iktisâdiyyelerine îsâl ile bütün Avrupa'nın dehşetiyle hüküm-fermâ olan rekâbet-i ticariyyesinde birer unsur-ı kavî olarak isbât edebildi." (Zekeriya Mazlum, 1324: S. 3, s. 33).

Buna göre yazar, Avrupa'nın ilerlemesini Eski Yunan ve Roma toplumlarını örnek almalarına bağlamakta, aslında zımnen kendi toplumuna örnek göstermektedir.

Mahmut Celâl imzasıyla "Kısm-ı Siyasî" başlığı altında "1815'ten İtibâren Avrupa'da İnkılâbât ve Teceddüdât-ı Siyâsiyye" başlıklı bir makale yayımlanmıştır. Bir dipnotla yazının Fransız tarihçi "Ernest Lavis'in Küçük Tarih-i Umûmiyyesinden" olduğu bildirilmiştir, yani çeviri bir metindir. Yazı şu cümleyle başlar:

"Bir millet iyi idare olunmak için kendi kendini idarede hür olması iktizâ eder. Hükümdar ve nâzırlar hâkim-i mutlak olmamalıdır. Meşrûtiyete ve milletvekillerine münkâd olmaları lâzımdır. Milletın mebûsları en aşağı her sene ictimâ ve bir meclis teşkilîyle kavânini tanzim, vergileri tarh ve nâzırları teftiş ederler ki bu misillü bir hükûmete hükûmet-i meşrûta denir. Bir hükûmette hükümdâr keyf-i mâ-yeşâ' icrâ-yı hükm ederse ona hükûmet-i mutlaka veya müstebide denir. Bu en fena bir tarz-ı hükûmettir; çünkü millet hür değildir." (Mahmut Celâl, 1324: S. 3, s. 34).

Burada Meşrutiyet'e övgü, monarşik yönetime eleştiri dile getirilmektedir. Daha sonra Meşrutiyet rejiminin Avrupa'da Fransız devriminden sonra yayılan bir yönetim biçimi olduğu ifade edilir: "Fransa inkılâb-ı kebirinden beri Avrupa'nın her memleketinde hükûmet-i meşrûtiyeyi tervic edenler vardır ki onlara hürriyet taraftarı: Liberal denir. Bilakis hükûmet-i mutlakayı muhafaza arzusunda bulunanlar da vardır ki onlara da müstebid absolutiste denir." (Mahmut Celâl, 1324: S. 3, s. 34). Daha sonra Avrupa'da bu iki yönetim biçimi arasındaki kavganın 1815'ten beri devam ettiği ve 1815'e kadar müstebid idarelerin hâkim olduğu, fakat Napolyon'la savaşı kralların tebalarına "hürriyet" ve "imtiyâzât-ı ilgâ ile te'sis-i müsâvât eyleyeceklerini" vaat etmeleriyle liberal

arayışların ortaya çıktığı bilgisi verilir. Yazı, Avrupa’da bu tarihten sonra yapılan ittifak ve çarpışmaların tarihçesiyle devam eder. Bu makale de -“Ma-ba’dı var”- notuyla tamamlanır.

“Kısm-ı İlmî” başlığı altında yayımlanan “Tavsîfât-ı Hakîme” başlıklı makale ise imzasız olarak yayımlanmıştır. Yazıda insanın en önemli vasfının “nâtika” yani konuşarak kendini ifade etmek olduğu anlatılmaktadır. Yazara göre konuşma “telâhuk-ı efkâr” yani fikirlerin birbirini takip etmesi sonucunu doğurur. “İlm ve kitâbet, mâziyi hâle nakl eder.” (1324: S. 1, s. 6) sözü yazının özünü ifade eden cümlelerden biridir ve yazı boyunca insanın düşünen, düşüncelerini ifade edebilen bir varlık olarak sürekli fikir ürettiği, bu fikirlerin de ilim, sa’y (çalışma), kitâbet (yazma) gibi fiillerle semeresini verdiği anlatılmaktadır.

Mensure

Celâl Sahir’in “Asabî Gölgele” başlıklı yazısı, mecmuada yayımlanan measure olarak adlandırılabilir üç metinden biridir. Metinde Celâl Sahir, şiirinin ilham kaynağı olan kamer, gece gibi tabiata mahsus unsurlardan ve bu unsurların ruhundaki tesirinden ve sevgilisinden şiirsel bir dille bahsetmektedir. Measurenin dili oldukça sanatlıdır ve tipik Servet-i Fünûn dilidir.

Ahmet Suphi imzasıyla yayımlanan “Şîr- Hayat” adlı measurede mutlu olmak için insana neyin gerekli olduğu sorgulanır. Yazar, hayatta her şeye yeteri kadar sahip olmak gerektiğini savunur ve “Mesûdiyyetimizin pek çok husûsta mücidi kendimiz olmalıyız” (1324: S. 1, s. 5) diyerek, saadeti insanın kendi çabasına bağlar.

Salih Muzaffer tarafından yayımlanan “Gece ve Rüzgârları” da (S. 2, s. 16-17) tasvirî ve sanatlı bir dille yazılan bir “measure”dir.

Tiyatro

“Tiyatro Hayatı” başlıklı bölümde Avram Naum imzasıyla yayımlanan “Kınar Hanım’a” adlı yazı, mecmuada yayımlanan tiyatro üzerine tek metindir. Yazıda, devrin önemli kadın tiyatro sanatçılarından biri olan Kınar Hanım’ın sahne hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Yazar, hürriyetin ilanının verdiği mutluluk içinde şehirde gezerken yolunun Beyoğlu’na oradan Tepebaşı Bahçesi’ne düştüğünü söyler. Burada “Vatan - Namık Kemal Bey’in” şeklinde bir levha ile karşılaşır. Yazar, Namık Kemal ve eserini sitayişle anarken o gece sahnede gördüğü kadını şöyle tanıtır: “Aman Yarabbî... Ben bu kadını hemân tanıdım. Kınar Hanım, Minakyan kumpanyası oyuncu karılarından birisi...” (Avram Naum, 1324: S. 2, s. 21). Daha önceki oyunlarda yeteneğini sergileyemeyen bu kadının bu oyundaki performansını över: “Gözlerim inanmıyor. Her yürüyüşünde, her hâl ve tavrında bir başka güzellik vardı. Güzel bir piyesin müstaid bir zekaya hiss-i te’sîrini hemân o saat takdir ettim.” “Yüreğim hep Kınar Hanım’ın o akşam te’sîr-i sahbâ-yı sanat ve ihtisas ile isbât ettiği meziyet-i edibânesini takdirden mütevellit bir ihtirâm ile tiyatrodan ayrıldım.” (Avram Naum, 1324: S. 2, s. 21) derken o geceki temsilden, Kınar Hanım’dan ve yeteneğinden her zaman övgüyle bahsettiğini

ifade eder. Fakat Kınar Hanım'ın mesleğini icrada büyük bir kusurunun bulunduğunu öğrenince onu uyarmak ihtiyacını duymuştur:

“Yalnız Türkçe okuyup yazmak bilmediğini, okuduğunu Ermenice yazarak ezberlediğini bildiğim zaman tiyatro sanat-ı nezîhesi, hayat-ı edebiye nâmına teessüf ettim. Yok Kınar Hanım... Sen istidâta bir aktiris böyle cahil olmamalı, okuyup yazmak bilmeli. Hakkıyla bir aktiris olmağın için her türlü meziyet-i taklitten, her türlü iktidar-ı intâktan evvel edîbe, muharrire olmağın lâzım.” (Avram Naum, 1324: S. 2, s. 21).

Buna göre Kınar Hanım da sahnede seslendirdiği lisanda okuyup yazabilmelidir. Bu konuda Sara Bernard [Sarah Bernhardt] gibi aktirisleri örnek göstererek, bu isimlerin sanat dehalarının sadece yetenekli aktirisler olmalarından kaynaklanmadığını “okuduklarını hakkıyla anladıkları, söylediklerini hakkıyla okudukları” (Avram Naum 1324: S. 2, s. 21) için büyük aktiris olduğunu savunur. Kınar Hanım'a da herşeyden önce Türkçe tahsil etmesi gerektiğini tavsiye eder:

“O zamanlara kadar ne âli eserlerimiz, ne yüksek tiyatrolarımız olacak. Onların tercümanı, onların timsâl-i müşahhasları, sen olacaksın. Onlar seninle iştiâr edecek ise sen de onlar ile i'tilâ edeceksin. Onlar ile hayat-ı sanat-kârânenin ilk ve son perdelerini açacaksın.” (Avram Naum, 1324: S. 2, s. 22).

şeklinde öğüt verirken Osmanlı Türkçesini okuyup yazmayı öğrenerek hem kendi sanatını hem de icra edeceği eserleri yücelteceğini ifade etmektedir.

Hatıra

Tevfik Nevzat imzalı “Bükâ-yı Hafî” adlı yazıda da hürriyetin ilanını coşkuyla karşılayan kalabalığın tasviri ve bu anlara tanıklık eden yazarın mutluluğu anlatılmaktadır. Yazar, Rodos'ta, Tersâne Meydanı'nda hürriyetin ilanını coşkuyla karşılayan kalabalığın içinde gördüğü yaşlı bir çiftçinin duyguları üzerinden önceki ve mevcut idare hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır:

“Bu emmî-i muhterem, bu çiftçi hiçbir günü geçmez ki vatandan, milletten bahsetmemiş olsun, zaman olmaz ki samîm-i kalple idâre-i kakhâre-i münhedimeye lanet okumasın. Türk olarak doğmuş, Türk ocağının gehvâre-i ismetinde imrâr-ı âvân-ı sabâvet etmiş, Türk terbiyesi görmüş, Türk yürekli, Türk itikâtlı, vücûhla vatan ve millete merbût, perestîş derecesinde bir meyl-i füsûnkâr ile müncezib olan bu pîr-i mesâib-dîdeye ilan-ı meşrûtiyet bir hayat-ı nevîn ve mübeccel takdim etti.” (Tevfik Nevzat, 1324: S. 3, s. 28).

Daha sonra yaşlı adamın Mekteb-i Tıbbiye'de öğrenci olan oğlu Süleyman'dan bahsedilir. Bu genç, bazı arkadaşlarıyla beraber istibdat idaresi tarafından sürgün edilmiştir: Şam'da beş sene sürgünde kaldıktan sonra Süleyman'ın memlekete dönmesine izin verilir. Fakat sürgünde hastalanan genç, Rodos'a ailesinin yanına geldikten altı ay sonra vefat eder.

“Âsâr-ı Atıka” başlığı altında, Yüzbaşı Mahmut Celâl tarafından kaleme alınan “Saragon Sarayının Keşfi” adlı yazıda, “Asurîlerin en muhteşem saraylarından olan Saragon sarayı” (1324: s. 21) olarak tanımladığı Asurlulara ait bir sarayın keşfinden yani arkeolojik bir buluntudan bahsedilmektedir. Yazıda, meşhur kâşif Mösyö Buta [Monsieur Botta]’nın yanında tercümanlık yapan Şarl Mişel [Charles Michel] adlı şahsın sarayı keşif hikâyesi nakledilmektedir. Yazıda anlatıldığına göre sarayın “bekâyâ-yı enkâzını setr eden tepe hafriyâtta evvel Horosâbâd tesmiye olunan küçük bir karyeyi hâmil bulunuyordu.” (Mahmut Celâl, 1324: S. 3, s. 21) Bu bilgiler, Horsabad adlı Irak’ta bulunan bir köyde Asur kralı II. Sargon döneminde başkent olmuş bir bölgeye işaret etmektedir (URL-3, 18.05.2025). Yazıda bahsi geçen kâşif Buta da Asur kralı II. Sargon’un sarayını keşfeden Paul-Emile Botta (URL-4, Erişim Tarihi: 21.05.2025) olmalıdır.

Diğer Yazılar

Mecmuada, haber, duyuru, ilan, teşekkür ve özür mahiyetinde, imzasız, kısa yazılar da yayımlanmıştır. Yazıların baş muharrir tarafından kaleme alındığı tahmin edilebilir.

“Muhâbere-i Aleniyye” başlığıyla ve imzasız yayımlanan kısa yazıda, Âbide İffet isimli kadın okura, mecmuaya gönderdiği yazı için teşekkür eder ve yazı ellerine geç ulaştığından sonraki sayıda yayımlayacakları bilgisini verirler. Aynı başlık altında Mehmet Sıdkı Bey’e Hitâben, “İnkılâb” adlı yazısının gelecek sayıda yayımlanacağı duyurulur ve “kaleminizi takdir ve tebrik ederiz” denir. Ayrıca Osman Nuri ve Mehmet Sâdık Beyler’e hitaben de şiirlerinin yayımlanacağı bilgisi verilir.

“Teşekkür-i Mahsûs” başlığı altında “Nâçiz “*Meşher*”imizin sâha-i matbuatta ahz-ı mevki’ etmesini tebrik ile hakkımızda teveccüh ve iltifatta bulunan bi’l-umûm rûfekâ-yı muhterememize teşekkürât-ı samîmiyyemizi takdim eyleriz” (1324: S. 2, s. 13) denilerek, yayınlarını duyurarak tebrik eden diğer yayın organlarına teşekkür edilmektedir.

“İ’tizâr” başlıklı kısa özür yazısında, *Meşher*’in bu sayısındaki yazı çokluğundan dolayı “Süngü Darbesi” adlı romanı yayımlayamadıkları için okurlarından özür dilerler.

Mecmuanın ikinci sayısının son sayfasında “Kadınlığa Dair İki Söz” başlığı altında “Meyl-i Tezeyyün” ismiyle kadınların her yaşta süs ve modaya olan merakından dem vurulur.

“Napolyon’un Hayatında S Harfinin Rolü”: Üçüncü Napolyon henüz küçük bir çocukken falcı bir kadın, büyük şöhret kazanacağını, büyük mevkilere ulaşacağını söyler. Ama s harfine hayatı boyunca dikkat etmelidir. Çünkü bu harfin hayatında tesiri olacaktır. Daha sonra Napolyon’un bulunduğu S harfiyle başlayan şehirler sıralanır. StrasÂburg, Sivastopol, Solferino, Sadova. En sonunda da Sedan’da vefat etmiştir.

Mecmuada Doğru Söz imzasıyla “Devr-i Sâbıktan Devr-i Hâzır-ı Müsâvâta” başlığı altında “Müntakıl Kirli Bir Damga” adlı yazı yayımlanır. Yazıda eskiden makam ve mevki elde etmenin ilişkilere bağlı olduğu anlatılır. Anlatıcı kendisinin hiçbir zaman böyle emelleri olmadığını, böyle ilişkilere sahip olmadığını söyler.

Sonuç

Musavver Meşher, İkinci Meşrutiyet'in ilanından kısa süre sonra, 1908 yılında yayımlanmış ve sadece üç sayısı elde mevcut olan bir mecmuadır. Mecmuada şiir türü baskın olmakla birlikte hikâye, roman, makale, mensure ve mizah türünde metinlere de yer verilmiştir.

Mecmuada yayımlanan şiirler arasında sone, serbest nazım gibi Batılı nazım biçimi örnekleriyle karşılaştığı gibi, müstezat gibi klasik bir nazım biçimiyle de karşılaşılmaktadır. Yayımlanan şiirler arasında sone nazım biçimiyle kaleme alınanlar dikkati çekecek orandadır. Bunlar, İsak Ferera'nın "Duhter-i Vatan" ve "Odun Yarıcı", Tahsin Nahit'in "Menekşe" ve "Üç İlahe", E(lif) Cevdeti'nin "Dileğim" ve İbnüllâmi Mahmut Ekrem'in "Beyaz Fesler" adlı şiirleridir. Mecmuada az sayıda mensure de yayımlanmıştır. Celâl Sahir'in "Asabi Gölgele", Salih Muzaffer'in "Gece ve Rüzgârları" ve Ahmet Suphi'nin "Bir Şi'r-i Hayat" dergide yayımlanan mensurelerdir ve bunlar, şairin iç dünyasıyla ilgili, hissî metinlerdir.

Mecmuada yayımlanan şiirler arasında Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti çizgisinde değerlendirilebilecek daha lirik ve duygusal metinler olduğu gibi (Tahsin Nahit'in "Menekşe", Celâl Sahir'in "İ'tizâr" ve Mehmet Muhlis'in "Harâbe-i Hüsn" vb.), toplumsal konulardan, özellikle Meşrutiyet'in ilanıyla oluşan yeni atmosferin yarattığı durumdan bahseden şiirler de bulunmaktadır. İsak Ferera'nın "Duhter-i Vatan" ve "Ahrâr-ı Ümmete Hitâp", İbnüllâmi Mahmut Ekrem'in "Beyaz Fesler", Ahmet Settâr'ın "Bu da Bir Nev-şükûfte Şi'r-i Vatan" adlı şiirleri, Meşrutiyet'in ilanından duyulan memnuniyet ve vatanperverlik temalarının ele alındığı metinler arasındadır.

Mecmuada Vassaf Kadri ve kadın okurlardan biri olan Âbide İffet binti Kenân'a ait birer roman tefrika edilmeye başlamıştır. Vassaf Kadri'nin "Süngü Darbesi 1- Kırmızı Mektuplar" adlı romanının konusu da istibdat döneminde bir gencin yaşadıklarıdır.

Yayımlanan makalelerde de toplumsal konular ele alınmaktadır. Tırnovalı Osman Nuri'nin makalesinde kız ve erkek çocukların eğitiminden söz edilirken, Zekeriya Mazlum'un makalesinde ve Mahmut Celâl'in tarihçi Ernest Lavis'ten çevirdiği metinde, istibdat veya monarşi ile demokratik sistemler arasında karşılaştırma yapılmaktadır.

Muhteva bakımından genele bakıldığında, mecmuada daha çok toplumsal meselelerden bahsedildiği görülür. Çünkü *Musavver Meşher*, İkinci Meşrutiyet yanlısı bir yayın organıdır ve bu destek, ilk sayının ön söz niteliğindeki "Bir İfade-Kariîn-i Muhteremeye" başlıklı yazıda açıkça beyan edilmiştir. Nitekim mecmuanın en dikkat çekici yönü, toplumsal konulardan bahseden metinlerin çoğunun ortak noktasının istibdat rejimine yönelik eleştiriler olması ve Meşrutiyet'in övülmesidir. İstibdat eleştirisinin yoğun olmasında, Meşrutiyet'in ilanından kısa süre sonra, yani henüz bu büyük değişimin hararetinin hissedildiği zamanlarda yayımlanmasının etkisi olduğu söylenebilir.

Mecmuada Musevi cemaatine mensup iki edebiyatçı, İsak Ferera ve Avram Naum'un da metinleri yayımlanmıştır. İsak Ferera'nın mecmuada yayımlanan ikinci şiiri "Ahrâr-ı Ümmete Hitâp"da, Meşrutiyet'in ilanından duyulan sevinç ve bunun gerçekleşmesini sağlayanlara duyulan minnet dile getirilir. Avram Naum ise devrin yetenekli kadın tiyatro sanatçısı Kınar Hanım hakkında kaleme aldığı yazının başında yine Meşrutiyet'ten hürriyet olarak bahsetmekte ve sevincini dile getirme ihtiyacı duymaktadır. Bu metinler, gayrimüslim cemaatin Meşrutiyet'e bakış açılarının birer örneği durumundadır. Dolayısıyla mecmuadaki yayınların içeriği, İkinci Meşrutiyet'i de hazırlayan toplumsal değişim ve psikolojinin, özellikle aydın kesimdeki kuvvetli yansımalarının somut bir örneği olarak bir döneme şahitlik etmektedir.

Muhteva açısından toplumsal konular ağırlıklı olsa da mecmuanın dilinde bir sadeleşme olmadığı görülür. Metinlerin çoğu, Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla doludur; henüz edebiyat dilinde sadeleşmenin emareleri görülmez. Bir başka husus, dönemin süreli yayınlarında rastlanıldığı üzere, Batılı kavram, terim ve isimlerin okunduğu gibi yazılması ve parantez içinde Latin harfli yazılışlarının da verilmiş olmasıdır (Liberal, absolutiste, vb.). Bazı kelimeler ise doğrudan okunuşlarıyla yazılmıştır (Aktris, vb.).

Süreli yayınlar üzerine yapılan incelemelerin alana başlıca katkısı, şair ve yazarların külliyatını geliştirmek, kitaplarda yayımlanan eserlerin ilk yayın yeri ve tarihi hakkında bilgi edinmek ve yeni isimler keşfetmektir. Söz gelimi Vassaf Kadri'nin kaynaklarda adı geçmeyen bir roman tefrikasıyla karşılaşılmasıdır. Ayrıca mecmualarda adı geçen ve külliyatı oluşmaya başlayan İbnüllâmi Mahmut Ekrem, Mehmet Muhlis gibi bazı isimlerin yeni eserleri ile karşılaşılmasıdır. Böylece mecmuada adı geçen isimler üzerine yapılacak çalışmalara bir ölçüde kaynak sağlanmıştır.

EK: Mecmuada yayımlanan yazı ve şiirler

1. Sayı (Numro 1) Tarih: 24 Eylül 1324

Yazar-Şair Adı	Eser Adı ve Tür	Sayfa
İmzasız	Bir İfâde-Kâriin-i Muhteremeye (Ön söz)	1
E(lif) Cevdetî	Kısm-ı Edebî: Dileğim (Şiir)	1-2
İsak Ferera	Duhter-i Vatan (Şiir)	2
Mustafa Kemal	Bir Gazâdan İftirâk (Şiir)	2
Mehmet Muhlis	Harâbe-i Hüsn (Şiir)	2-3
İbnüllâmi Mahmut Ekrem Eski Yazılarım (Şiir)		3-4
Celâl Sahir	Asabî Gölgele (Mensure)	4-5
Ahmet Suphi	Şi'r-i Hayat (Mensure)	5
İmzasız	Meşher'in Kısm-ı Mahsûsu:	
	Kadınlığa Dâir (Duyuru)	5-6

Celâl Sahir	İ'tizâr (Şiir)	6
İmzasız	Tavsîfât-ı Hakîme (Makale)	7-8

2. Sayı (Numro 2) Tarih: 29 Eylül 1324

İmzasız	Teşekkür-i Mahsûs (Teşekkür yazısı)	13
Tahsin Nahit 13	Üç (Şiir)	
İsak Ferara	Ahrâr-ı Ümmete Hitâp (Şiir)	13-16
Mustafa Kemal	Erzurum Hâtıralarından: Kırk Değirmenler (Şiir)	16
Salih Muzaffer	Gece ve Rüzgârları (Mensure)	16-17
Tırnovalı Osman Nuri	İlm-i Terbiyeden Terbiye-i Cinsiyye (Makale)	17-19
Yüzbaşı Mahmut Celâl	Âsâr-ı Atika: Saragon Sarayının Keşfi (Hatıra)	19-20
Avram Naum	Kınar Hanım'a (Tiyatro)	20-22
Vassaf Kadri	Süngü Darbesi 1-Kırmızı Mektuplar (Roman)	22-24
İmzasız	Kadınlığa Dair İki Söz: Meyl-i Tezeyyün	24
İmzasız	Napolyon'un Hayatında S Harfinin Te'sîri	24
İmzasız	Muhâbere-i Aleniyye (Teşekkür-Özür yazısı)	24
İmzasız	Kâriînimize (Duyuru)	-
İmzasız	Şerâit-i İştirâ (Duyuru)	-

3. Sayı (Numro 3) Tarih: 6 Teşrîn-i Evvel 1324

İbnüllâmi Mahmut Ekrem Beyaz Fesler (Şiir)		25
Ahmet Settâr	Bu da Bir Nev-şükûfte Şi'r-i Vatan (Şiir)	25-26
Tahsin Nahit	Menekşe (Şiir)	26
İsak Ferara 26	Odun Yarıcı (Şiir)	
Mustafa Kemal	Sinop'ta Seyyid Bilâl Hazretlerinin Türbesinde (Şiir)	26-27
Tevfik Nevzat	Bükâ-yı Hafî (Hatıra)	27-29
Tırnovalı Osman Nuri	İlm-i Terbiyeden Terbiye-i	

	Cinsiyye (Makale)	29-31
Zekeriya Mazlum	Fikr-i İttihât (Makale)	32-33
Ernest Lavis		
(Çev. Mahmut Celâl)	1815'den İtibâren Avrupa'da İnkılâbât ve Teceddüdât-ı Siyâsiyye (Makale-Çeviri)	34
Abîde İffet Binti Kenân	Bâdire-i Hayat (Roman) ²	35-36
İmzasız	İ'tizâr (Özür yazısı)	36
İmzasız	Muhâbere-i Aleniyye (Duyuru)	36
E(lif) Fe	İzzet'in Serencâmı (Hikâye)	9-11
Doğru Söz	Devr-i Sâbıktan Devr-i Hâzır-ı Müsâvâta (Mizah)	12
İmzasız	Devr-i Sâbıkta Küberâdan Birine Verilen Ramazaniyelerden (Şiir)	12

² Eser, önceki sayıda makale olarak tanıtılmışsa da, metinde mutsuz bir evliliğin hikâyesi anlatılmaya başlanmıştır ve -"ma'ba'dı"- var notuyla bitmiştir. Buna göre roman tefrikası olarak başladığı tahmin edilebilir.

Kaynaklar | References

- Ahmet Settâr. (1324). Bu da bir nev-şükûfte şi'r-i vatan. *Musavver Meşher*. S. 3, s. 25.
- Akbaş, M. (2022). Moralizade Vassaf Kadri'nin biyografisine katkılar. *Akademik dil ve edebiyat mecmuası*. 6 (2), s. 1015-1032. <https://orcid.org/0000-0003-3635-3361>
- Ahmed, V. S. (2018). Nüvvâb Medresesi'nin Bulgaristan Türkleri'nin kimliğinin korunmasındaki yeri. *Balkanlarda Türk kültürü: Bulgaristan örneği uluslararası sempozyumu, Bildiriler Kitabı*. s. 54-63.
- Akyüz, K. (1986). Celâl Sahir Erozan. *Batı tesirinde Türk şiiri antolojisi* (1860-1923). İnkılap Kitabevi, s. 432-435.
- Akyüz, K. (1986). Tahsin Nahit. *Batı tesirinde Türk şiiri antolojisi* (1860-1923). İnkılap Kitabevi, s. 627.
- Çetin, N. (2007). II. Meşrutiyet döneminde basın hayatı. *II. Meşrutiyet dönemi Türk edebiyatı*. Akçağ Yayınları, s. 57-59.
- E(lif) Cevdetî. (1324). Dileğim. *Musavver Meşher*. S. 1, s. 1-2.
- Ferera, İ. (1324). Ahrâr-ı ümmete Hitâb. *Musavver Meşher*. S. 2, s. 13-16.
- Gazel, A. A., Ortak, Ş. (2006). İkinci Meşrutiyet'ten 1927 yılına kadar yayın imtiyazı alan gazete ve mecmualar (1908-1927). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 7, S. 1., s. 223-256.
- İbnüllâmi Mahmut Ekrem. (1324). Beyaz fesler. *Musavver Meşher*. S. 3, s. 25.
- İbnüllâmi Mahmut Ekrem. (1324). Eski yazılarım. *Musavver Meşher*. S. 1, s. 3-4.
- İmzasız (1324). Bir ifâde-Kâriin-i muhteremeye. *Musavver Meşher*. S. 1, s. 1.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1988). Tevfik Nevzat. *Son asır Türk şairleri*. C.4., Dergâh Yayınları, s. 1930-1932.
- Lavis, E. (1324). 1815'den itibaren Avrupa'da inkılâbât ve teceddüdât-ı siyâsiyye. (Çev. Mahmut Celâl). *Musavver Meşher*. S. 3, s. 34.
- Mahmut Celâl. (1324). Saragon sarayının keşfi. *Musavver Meşher*. S. 2, s. 19-20.
- Naum, A. (1324). Kınar Nanım'a. *Musavver Meşher*. S. 2, s. 20-22.
- Okay, O. (1993). Celâl Sahir. *İslâm ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 245-246.
- Osman Nuri. (1324). İlm-i terbiyeden terbiye-i cinsiyye. *Musavver Meşher*. S. 2, s. 17-19.
- Osman Nuri. (1324). İlm-i terbiyeden terbiye-i cinsiyye. *Musavver Meşher*. S. 3, s. 29-31.
- Özdemir, M. (2008). *Moralizâde Vassaf Kadri hayatı-sanatı, eserleri*. (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Özgül, K. (Haz.) (2000). *Arayışlar devri Türk şiiri antolojisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Parlatır, İ. (1992). Ali Ekrem Bolayır. *İslâm ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 6. C., s. 275-276.
- Perinçek, Ş. (2007). Atatürk şair miydi?. *Belleten*. C. 55. S. 2, s. 175-191.
- Vassaf Kadri. (1324). Süngü darbesi-1- Kırmızı mektuplar. *Musavver Meşher*. S. 2, s. 22-24.
- Yamak, S. (2008). Meşrutiyet'in bayramı: "10 Temmuz îd-i millisi". *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Mecmuası*. No: 38, s. 323-342.
- Yeter Şahin, G. B. (2023). İsak Ferera'nın *Âşina Sesler*'inde vatan kavramı ve vatanseverlik. *Asya Studies*. 7 (25), 1198 128. DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1331229>
- Zekeriya Mazlum. (1324). Fikr-i ittihât. *Musavver Meşher*. S. 3, s. 32-33.

Elektronik Kaynaklar

- Atlı, F. (2020). *İsak Ferera*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. 27 Nisan 2025 tarihinde <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ferera-isak> adresinden erişildi.
- Hakkı Tarık Us Collection. (t.y.). *Periodicals of Hakkı Tarık Us Collection*. 15 Nisan 2025 tarihinde <http://www.tufts.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/list2.html#m> adresinden erişildi.
- Wikipedia. (t.y.). *Dur-Şarrukin*. 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dur-%C5%9Earrukin> adresinden erişildi.
- Wikipedia. (t.y.). *Rediscovery of Sargon II*. 21 Mayıs 2025 tarihinde https://en-m-wikipedia.org/wiki/Rediscovery_of_Sargon_II adresinden erişildi.